Uradni list
Evropske unije

SL
Serija C

C/2024/6861

28.11.2024

Resolucija Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Usmerjanje demokratičnega napredka EU: resolucija za naslednji zakonodajni mandat

(C/2024/6861)

Poročevalci: **Christa SCHWENG (I. skupina)**
Cinzia DEL RIO (II. skupina)
Ioannis VARDAKASTANIS (III. skupina)

Pravna podlaga	člen 52(4) Poslovnika
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	18. 9. 2024
Plenarno zasedanje št.	590
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	193/7/6

VSEBINA

Stran

1. Usmerjanje demokratičnega napredka EU: resolucija za naslednji zakonodajni mandat 1
2. EU: dosedanji uspehi kot temelj za odločno obravnavanje prihodnjih izzivov 2
3. EU kot globalni akter za mir, varnost, trgovino in napredek 3
4. Zavarujmo naše vrednote ter spoštujmo temeljne pravice in raznolikost 4
5. Priprave na širitev in reforme 5
6. Zaščita trajnostne in vključujoče rasti, konkurenčnosti in naložb v EU 6
7. Socialna razsežnost varnosti: zaposlovanje, znanja in spretnosti ter pravični prehod 9
8. Zdravje in dostojni življenjski pogoji: trdna socialna razsežnost 11
9. Udeležba državljanov, stabilen državljanski prostor in smiseln civilni dialog 13

1. Usmerjanje demokratičnega napredka EU: resolucija za naslednji zakonodajni mandat

1.1 Novi Evropski parlament in nova Evropska komisija bosta skupaj s Svetom Evropske unije odgovorna za usmerjanje EU v naslednjih petih letih in pozneje. Vlade so svoja stališča pojasnile v Izjavi iz Versaillesa in Izjavi iz Granade, državljani pa so jih lahko podali med Konferenco o prihodnosti Evrope. EESO je na podlagi svojih priporočil za Konferenco (predvsem predlogov 36 in 39, s katerimi naj bi dobil jasnejšo vlogo v participativnih procesih) prvič organiziral teden civilne družbe, med katerim se je posvetoval z državljani, vključno mladimi, socialnimi partnerji in organizacijami civilne družbe. Rezultat je bil obsežen niz konkretnih ukrepov za okrepitev in zaščito demokratičnih načel med naslednjim mandatom EU.

1.2 Glede na sedanje številne krize EESO poziva novi Evropski parlament in novo Evropsko komisijo, katerih legitimnost temelji na glasovanju državljanov na volitvah junija 2024, naj se opreta na vizijo prihodnosti, ki se je oblikovala med Konferenco in tednom civilne družbe, in izkoristita raznoliko zastopanost v EESO, da bi okrepila mednarodni položaj EU, popravila njeno institucionalno strukturo, naše skupne vrednote postavila na trdne temelje ter z naprednim, vključujočim modelom v svojem jedru naše gospodarstvo vodila v trajnostno prihodnost, kar je odločilno za napredek, enotnost in konkurenčnost.

1.3 ***EESO poziva institucije Evropske unije, naj oblikujejo zasnovo varnosti s šestimi točkami in Evropsko unijo, ki:***

— ***državljane ščiti pred zunanjimi grožnjami. Zato morajo biti njene zunanje politike osredotočene na trdnejše in bolj verodostojne temeljne pravice na podlagi skupne obrambne in zunanje politike EU. EU potrebuje tudi lastne vire za pravilno izvajanje svojih politik za mir ter preprečevanje in reševanje konfliktov;***

— ***ljudi ščiti pred zunanjimi tveganji, povezanimi zlasti z zdravjem, demografskimi spremembami in revščino, in po vsej Evropi omogoča dostopno in univerzalno socialno zaščito ter blaginjo;***

— ***ima konkurenčno socialno tržno gospodarstvo, zgrajeno na ekosistemih za produktivnost, inovacije, kakovostna delovna mesta in polno zaposlitev, v katerem konkurenčnost izhaja iz sposobnosti EU, da je na čelu okoljske trajnosti ter družbenega in tehnološkega napredka;***

— ***ustvarja odporno gospodarstvo za vse, tako da: učinkovito usklajuje makroekonomske politike v državah članicah in varuje gospodarsko blaginjo svojih državljanov; evropskim podjetjem omogoča trajnostno konkurenčnost in ohranja kupno moč, hkrati pa se učinkovito bori proti inflaciji; skrbi za finančno vključevanje in spodbuja izobraževanje na finančnem področju; oblikuje pravične sisteme obdavčitve; se bori proti pranju denarja ter pripravlja evropski proračun z dovolj finančnimi sredstvi za uresničitev svojih političnih ciljev, ne da bi bil pri tem kdo prezrt;***

— ***omogoča dialog in sodelovanje socialnih partnerjev, organizirane civilne družbe in javnosti, da bi obvladala izzive in spremembe današnjega in jutrišnjega dne. Vsi člani in skupine naše družbe bi morali biti deležni koristi, ki jih prinaša mir;***

— ***ščiti pred sedanjimi in prihodnjimi tveganji, povezanimi s podnebnimi spremembami, onesnaževanjem in izgubo biotske raznovrstnosti. Podnebna kriza ogroža življenja in preživetje. EU mora ukrepati, da bi do leta 2040 za 90 % zmanjšala emisije, povečala odpornost na podnebne spremembe ter obnovila naravo in biotsko raznovrstnost, s čimer bi poskrbela, da osnovne potrebe (hrana, voda, energija, javno zdravje ipd.) v EU in po svetu ne bi bile ogrožene.***

2. EU: dosedanji uspehi kot temelj za odločno obravnavanje prihodnjih izzivov

2.1 Evropska unija temelji na univerzalnih vrednotah, pravicah in pravni državi. To je, skupaj z 80 leti miru, glavni steber zgodbe o evropskem uspehu. Evropejci so prestali težke čase, saj je EU otrok dveh svetovnih vojn, vendar jim gre dokazano bolje kot kateremu koli od njihovih tekmecev ali sosednjih držav. Dejstvo je, da EU že od svojega nastanka beleži dolgo obdobje miru, gospodarske blaginje in družbenega napredka.

2.2 EU je med pandemijo COVID-19 vsem omogočila prosti dostop do cepiva ter razpoložljivost hrane. Na kampanje otrok in mladih, ki so pozivali k boju proti podnebnim spremembam, se je odzvala s sprejetjem najbolj ambicioznega programa za trajnostno okolje, tj. evropskega zelenega dogovora, katerega cilj je, da bi Evropa do leta 2050 postala podnebno nevtralna. Sprejema tudi ukrepe za boj proti vsem oblikam diskriminacije. Podjetja, akterji socialnega gospodarstva in samozaposleni, ne glede na to, ali se nahajajo v veliki ali manjši državi članici, lahko po enakih pogojih dostopajo do trga s 450 milijoni potrošnikov, ki vsem gospodarskim akterjem omogoča delovanje v stabilnem okolju.

2.3 EU je gospodarstvo, ki najbolje ščiti ljudi in želi izkoristiti nadarjene posameznike. Poleg tega si prizadeva zaščititi patente in regionalne izdelke ter je vodilna pri reguliranju digitalnega gospodarstva. Vse države, ki so se skozi leta pridružile EU, so bolj in hitreje izboljšale življenjski standard in delovne pogoje kot katera koli druga država v tem delu sveta. Na pravicah temelječ pristop k prostemu gibanju oseb je ključen za napredek, pravičnost in globlje povezovanje. EESO pričakuje, da bo to veljalo tudi za države, ki se bodo kmalu pridružile družini EU.

2.4 Ti skupni dosežki pa ne morejo več veljati za samoumevne. EU se zdaj sooča z novimi tveganji ter starimi in novimi izzivi. Zavezništvo Rusije in Kitajske z gospodarstvi v vzponu (na primer državami BRIK (Brazilija, Rusija, Indija in Kitajska)) in zalivskimi državami na novo oblikuje svetovno geopolitično okolje in gospodarska partnerstva. Poudariti je treba, da nedemokratične države v nasprotju z EU izvajajo agresivne, brezvestne zunanje politike, ki ne upoštevajo človekovih pravic in trajnostnega razvoja. Finančne naložbe omenjenega zavezništva so brez dvoma močno spremenile svetovna finančna razmerja, zato je treba iskati novo ravnovesje. Tudi ZDA tvegajo, da ne bodo več zanesljiv partner, če bo populističnim silam letos znova uspelo priti na oblast.

2.5 EU se sooča z negotovostjo in tveganimi razmerami, ki jih povzročajo vojne, med drugim v Ukrajini in Gazi. Zato mora po vsem svetu iskati zaveznike, ki ravno tako spoštujejo pravno državo in temeljne pravice, saj so to vrednote, ki povezujejo države članice EU.

2.6 Državljani so prebrodili več daljnosežnih kriz – gospodarsko, zdravstveno in geopolitično, zato občutijo to negotovost in pričakujejo, da jih bodo institucije, bodisi evropske, nacionalne, regionalne ali lokalne, zaščitile pred neugodnimi situacijami v življenju, ki lahko nastanejo zaradi zunanjih ali gospodarskih tveganj, napadov na naše temeljne vrednote, groženj za zdravje ali izgube dostojnega dohodka.

3. **EU kot globalni akter za mir, varnost, trgovino in napredek**

3.1 EU je v preteklih nekaj letih uspela prebroditi krize s pomočjo svojih temeljnih načel in enotnostjo držav članic. Tudi zaradi svoje proračunske zmogljivosti, ki jo močno podpirajo države članice, se je lahko hitro odzivala in ukrepala.

3.2 Države članice se ne morejo same soočati z današnjimi izzivi, toda skupaj lahko vplivajo na prihodnost. Podnebne spremembe in postopna odprava fosilnih goriv bodo zahtevale novo politiko za strateško avtonomijo EU, spremenile pa bodo tudi svetovno ravnovesje moči in povečale tveganje, da se svetovni konflikti še zaostrijo. Namesto nacionalnih odzivov, ki slabijo EU, mora imeti Evropa v tem novem geopolitičnem okviru jasno vizijo in močnejšo, skupno politično vlogo, da bi se lahko učinkoviteje in hitreje odzivala.

3.3 EU bi morala krepiti odgovornost svojih državljanov in jim zagotavljati varnost na več področjih. Zaščititi bi jih morala pred zunanjimi sovražniki, zdravstvenimi tveganji in prihodnjimi pandemijami, hibridnimi grožnjami in napačno uporabo ali zlorabo naprednih digitalnih tehnologij, pred tveganjem revščine, izključenosti in diskriminacije, pri čemer mora hkrati vsem ponuditi gospodarske možnosti in možnost zaposlitve, kakor tudi pred tveganjem podnebne krize in izgube biotske raznovrstnosti ter konec koncev pred grožnjami za participativno demokracijo z aktivno udeležbo državljanov v državljanskem, političnem in demokratičnem življenju.

3.4 EU mora biti še naprej varuhinja miru. Izboljšati mora svoje diplomatske zmogljivosti, da bosta njena skupna varnostna in obrambna politika ustrezali resničnim zmožnostim za reševanje in preprečevanje konfliktov. Ta politika bi morala ščititi pred zunanjim vmešavanjem, katerega cilj je destabilizirati družbe in demokratične institucije, in skladno z mednarodnim pravom bi se morala zavezati novemu multilateralizmu. Pogoj za skupno obrambno politiko EU pa je tudi resnična, izpopolnjena skupna zunanja politika, ki presega zgolj sedanje okrepljeno sodelovanje (tj. skupna zunanja in varnostna politika). Za to bi morala EU dobiti ustrezna materialna in nematerialna sredstva, vključno z lastnimi viri.

3.5 EESO se zavzema za:

— spodbujanje miru, varnosti in obrambe, svetovne pravičnosti in napredka z aktivnimi prizadevanji za mir, podporo multilateralnemu sistemu, pošteno konkurenco, boj proti revščini ter spodbujanje socialnega in civilnega dialoga, demokracije, človekovih pravic in humanega sistema za upravljanje migracij;

— prizadevanja za večje politično povezovanje, večjo strateško avtonomijo ter skupno, resnično in izpopolnjeno zunanjo politiko. EU bi zato morala v večstranskih institucijah nastopati enotno ter spodbujati mednarodni pomen eura kot strateške prednosti; zavzema se tudi za uvedbo glasovanja s kvalificirano večino v zunanji politiki EU;

— krepitev skupne varnostne in obrambne politike EU, vključno s spodbujanjem njenih skupnih strateških in kritičnih tehnologij ter obrambnih zmogljivosti, in okrepljeno sodelovanje s podobno mislečimi partnerji;

— izvajanje Agende ZN za trajnostni razvoj do leta 2030 in njenih ciljev trajnostnega razvoja kot krovne strategije EU za mir ter gospodarski, družbeni in okoljski napredek, kar bo mogoče le s strukturiranim in smiselnim vključevanjem civilne družbe;

— spodbujanje odprte, na pravilih temelječe evropske trgovinske politike, ki dopolnjuje in podpira druge ključne politike EU na področju temeljnih pravic in pravne države, pa tudi podnebne, digitalne, inovacijske, socialne in industrijske politike. Na podlagi trgovinskih sporazumov bi bilo treba z diverzifikacijo uvoza povečati odpornost, kar bi ustvarilo tržne priložnosti za evropska podjetja, povečalo varnost in ublažilo geopolitična tveganja. Hkrati bi bilo treba spodbujati socialne in okoljske standarde ter skrbeti za enake pogoje za pošteno konkurenco. Trgovinski sporazumi omogočajo dodaten dostop do kritičnih surovin in drugih vložkov, vključno z energijo, in s tem pomagajo varovati odporne, trajnostne in odgovorne varnostne verige EU;

— priznanje ključnega pomena pred kratkim sprejete direktive o skrbnem pregledu in poziv k njenemu učinkovitemu izvajanju ter spodbujanje človekovih pravic in okoljskih vidikov kot sestavnega dela nekaterih dobavnih verig in poslov podjetij.

4. **Zavarujmo naše vrednote ter spoštujmo temeljne pravice in raznolikost**

4.1 Evropa, ki ceni raznolikost in spoštuje pravno državo ter temeljne pravice, je temelj kohezivne, strpne družbe. EU bi se morala zavzemati za pravno državo kot temeljno načelo in biti zgled v boju proti dezinformacijam ter diskriminaciji. V vseh državah, ki se odmikajo od pravne države, prihaja do nazadovanja v zvezi z vprašanji žensk, LGBTIQ+ oseb in/ali ranljivih skupin. Boj za pravno državo je boj za enakost, za izobraževanje naših otrok brez predsodkov, za pravico mladih, da na ulicah demonstrirajo za trajnostno prihodnost, ter za svobodo izražanja, ki jo morajo imeti neodvisni novinarji in zagovorniki človekovih pravic. Skladnost s pravno državo ima tudi gospodarsko razsežnost, ki vpliva na trgovinske in naložbene odločitve, saj pravna država hkrati podpira stabilno, predvidljivo okolje za podjetja in potrošnike. EESO poziva EU, naj ukrepa v zvezi s spoštovanjem pravne države v EU in drugod.

4.2 Demokracija, solidarnost, človekove pravice, enakost, trajnost in pravna država so temeljne vrednote, ki jih je treba postaviti v središče vsakršne razprave o uspehu EU. Socialni partnerji in organizacije civilne družbe imajo osrednjo vlogo pri ohranjanju in krepitvi teh vrednot. Njihova neutrudna prizadevanja za spodbujanje državljanske udeležbe in aktivnega državljanstva, civilnega in socialnega dialoga, človekovih pravic in demokratičnih praks so neprecenljive prednosti, ki prispevajo k moči, odpornosti in reprezentativnosti EU.

4.3 Priznavanje nepogrešljive vloge organizacij civilne družbe pri ohranjanju teh načel in opozarjanje nanjo je prednostna naloga, saj poglablja celostno vizijo Evrope, kakršno si želimo.

4.4 Zato EESO priporoča:

— naj EU v primeru prihodnje revizije Pogodb ukrepa in poskrbi za spoštovanje pravne države, temeljnih pravic in raznolikosti, za kar naj preuči spremembe mehanizmov odločanja. Demokracijo je treba zaščititi pred notranjimi in zunanjimi grožnjami, in sicer z razvojem ustreznega državljanskega prostora v EU in preko njenih meja ter spremembo svežnja za obrambo demokracije za odpravo lukenj, ki spodkopavajo demokratične institucije;

— naj se oblikuje evropski ščit za demokracijo za zaščito pred tujim vmešavanjem in dezinformacijami ter ohranjanje integritete demokratičnih procesov v EU;

— naj EU v okviru pakta o migracijah in azilu najde pravo ravnovesje med humanim, vzdržnim, učinkovitim in realističnim upravljanjem migracij in spodbujanjem zakonitih poti za vstop v EU na eni strani ter varovanjem in nadzorom svojih zunanjih mejah, pristopom do azila, ki temelji na pravicah, in vključevanjem migrantov ter beguncev na trg dela na drugi strani. Vedno je treba dosledno spoštovati človekove pravice in solidarnost med državami članicami;

— naj se sprejmejo nujni ukrepi za vzpostavitev Unije enakosti za vse ljudi vseh starosti. To pomeni, da bo treba okrepiti sedanje pravne okvire za boj proti diskriminaciji ter jih dosledno izvajati in izvrševati. Treba bo tudi okrepiti položaj komisarja za enakost v novem kolegiju komisarjev in mu dati poseben portfelj ter ustrezen generalni direktorat.

5. **Priprave na širitev in reforme**

5.1 Za napredek evropskega projekta v smeri miru, blaginje in demokracije ter za dolgoročno stabilnost na naši celini moramo v družino sprejeti nove članice z Zahodnega Balkana in države, ki mejijo na Rusijo, kot so Ukrajina, Moldavija in Gruzija. Procesi odločanja EU morda ne bodo primerni za Unijo s 30–35 članicami. Naslednja Evropska komisija bo zato imela pomembno nalogo, da pripravi in po potrebi prilagodi institucije, hkrati pa skrbno spremlja napredek držav kandidatk z vidika temeljnih vrednot EU in pri uvajanju njenega pravnega reda. Naslednja Komisija mora v tesnem sodelovanju z Evropskim parlamentom poskrbeti, da bo vsakršna prihodnja širitev koristila tako državljanom EU kot držav kandidatk ter da se ohranijo visoki standardi EU glede trajnosti.

5.2 Za izvajanje evropskih naložbenih politik bo treba prilagoditi proračun EU in njene lastne vire. S tega vidika bi bile lahko koristne izkušnje z instrumentom Next Generation EU.

5.3 V tem procesu bi bilo treba spodbujati sodelovanje organizirane civilne družbe, posebno vlogo pa nameniti socialnim partnerjem. Vse politične stranke bi si morale prizadevati za obrambo pravice združevanja, svobode izražanja ter svobodnega tiska in medijev in se boriti proti kakršnemu koli monopolu nad informacijami ali manipulaciji javnih razprav.

5.4 Kohezijska politika ostaja eden od temeljev za približevanje EU državljanom in zmanjšanje razlik med regijami EU ter neenakosti med ljudmi. Kohezijska politika, prilagojena prihodnjim potrebam, mora ostati trdna naložbena politika, ki podpira ekonomsko, socialno in teritorialno kohezijo po vsej EU, hkrati pa vsem prinaša enake možnosti ter boljše življenjske in delovne pogoje. Njeno temeljno načelo, da nihče ne sme biti prezrt, ostaja trdno v veljavi. Organizacije civilne družbe so si pripravljene še naprej prizadevati za kohezijske cilje na podlagi načela partnerstva, upravljanja na več ravneh in deljenega upravljanja. Posebno pozornost bi bilo treba nameniti regijam s posebnimi značilnostmi, kot so najbolj oddaljene regije, gorska območja in otoki. Večletni finančni okvir bi moral omogočati soočanje z izzivi širitve in s tveganjem za razlike med regijami, ki bi jih lahko povzročila agenda za varnost brez trdnih, ustrezno financiranih regionalnih in lokalnih kohezijskih politik.

5.5 V teh okoliščinah EESO poziva k ohranitvi portfelja posebnega komisarja, pristojnega za to pomembno politiko, in nasprotuje preoblikovanju kohezijske politike v enostaven instrument gospodarskega okrevanja ali orodje za obravnavanje izrednih kriz.

5.6 EESO je že naredil pomemben korak na področju širitve, saj je predstavnikom organizirane civilne družbe iz držav kandidatk omogočil *ad hoc* udeležbo na nekaterih svojih sejah. Druge institucije EU spodbujamo, naj sledijo našemu zgledu in predstavnikom iz držav kandidatk dovolijo dostop do rednih sej EU. To bo jasen znak odločnosti EU, da nadaljuje širitev, hkrati pa bi ljudje iz teh držav dobili priložnost spoznati, kako delujeta EESO in na splošno EU.

5.7 EESO poziva:

— naj Evropski parlament sledi njegovemu zgledu in države kandidatke vsaj deloma vključi v vsakodnevno delo EU na podlagi močnejših partnerstev;

— naj kohezijska politika EU ustreza prihodnjim potrebam z uravnoteženimi, pravičnimi prerazporeditvenimi ukrepi med regijami in državljani, tako v državah kandidatkah kot v regijah sedanjih držav članic, ki so bolj izpostavljene spremembam zaradi širitve;

— naj EU razmisli o možnosti uvedbe glasovanja s kvalificirano večino v pristopnem procesu EU za vsaj vse vmesne faze ter naj bodo odločitve odprte, pregledne in dostopne za širšo javnost. Sprejeti bi bilo treba strožje ukrepe za uveljavljanje temeljnih pravic.

6. **Zaščita trajnostne in vključujoče rasti, konkurenčnosti in naložb v EU**

6.1 Institucije EU pozivamo, naj glede na novo geopolitično realnost in vse bolj kompleksne izzive odločno ukrepajo, da bi EU dolgoročno ostala konkurenčna, uspešna in vodilna na svetovnem prizorišču. Njen delež v svetovnem gospodarstvu se bo po napovedih stalno zmanjševal, in sicer s skoraj 15 % na samo 9 % do leta 2050, ([1]) zato je nujno izboljšati vse politike, ki krepijo produktivnost in trajnostno konkurenčnost EU. Naložbe v inovacije in proizvodnjo za krepitev odprte strateške avtonomije, kot so neto ničelna industrija, krožno gospodarstvo, kritične surovine, Akt o čipih ter obrambne in strateške tehnologije, so nujne in uskladiti jih je treba s skupnimi socialnimi in okoljskimi cilji za blaginjo prihodnjih generacij.

6.2 Zaradi podnebnih sprememb, onesnaževanja in sprememb biotske raznovrstnosti v zadnjih letih, se je Evropa zavezala zelenemu dogovoru. EU nujno potrebuje trden zeleni in socialni dogovor, ki bi izhajal iz gospodarstva blaginje in njene nove zasnove za ljudi in planet ter omogočal pravični prehod in pristop, temelječ na človekovih pravicah. Da ta pobuda ne bi preveč obremenila podjetij, sta potrebna ustrezno in učinkovito izvajanje z realističnimi akcijskimi načrti na nacionalni ravni ter podpora podjetjem, zlasti MSP, da bi lahko ostala konkurenčna ter bi se ohranilo polno in kakovostno zaposlovanje.

6.3 Ena od ključnih prednostnih nalog je tudi modri dogovor EU. Glede na temeljni pomen vode ter sedanje in prihodnje izzive, s katerimi se soočata svet in naša celina, bi bilo treba vodo obravnavati kot prednostno nalogo in sprejeti modri dogovor EU kot samostojno strateško politiko, saj vodna politika ne more biti zgolj del podnebne politike. Modri in zeleni dogovor se deloma prekrivata, vendar imata različna področja ukrepanja in različne pristope. Evropa lahko težave z vodo spremeni v nove priložnosti za tehnološki razvoj, socialni napredek, nova delovna mesta, znanja in spretnosti ter rast podjetij, hkrati pa spoštuje okolje in varuje vodne vire v korist vsakogar.

6.4 Evropa ima ogromen potencial za inovacije, ki našemu gospodarstvu omogoča konkurenčnost v svetovnem merilu. Toda demografske spremembe, nezadostne naložbe v prihodnost usmerjene izobraževalne sisteme ter nova znanja in spretnosti, slabi delovni pogoji v nekaterih sektorjih in omejene možnosti za mobilnost, ki vodijo v pomanjkanje delovne sile, postajajo ovire za pravično in trajnostno gospodarsko rast, tako na nacionalni kot regionalni ravni. V svetovni tekmi za nadarjene posameznike mora biti Evropa na čelu kot privlačen kraj za bivanje in delo, pri čemer ne sme prezreti tveganj, ki so povezana z begom možganov znotraj EU in iz tretjih držav. Za uspešne pobude politike na tem področju je potreben celostni pristop, ki bo obravnaval vse različne razsežnosti teh izzivov. Socialni dialog je pomemben za spremljanje teh hitrih sprememb v svetu dela.

6.5 V jedru gospodarstva EU mora biti nemoteno delujoč, posodobljen enotni trg, na katerem imajo podjetja, delavci in javnost na splošno več možnosti. Naložbe v nove tehnologije je treba spodbujati s stabilnim regulativnim okvirom, ki je usmerjen v prihodnost in temelji na predvidljivih politikah na ravni EU in nacionalni ravni. Države članice in EU bi morale poskrbeti, da pri razvoju mehanizmov financiranja v podporo takšnim naložbam ne pride do izkrivljanja konkurence.

([1]) PwC (2017), *The long view: how will the global economic order change by 2050?* (Dolgoročni pogled: kako se bo do leta 2050 spremenil svetovni gospodarski red?).

6.6 Za podporo tem ciljem bi moral regulativni okvir EU zagotavljati pravno varnost in predvidljivost, biti bolje povezan in dosleden na vseh področjih politike, odprt za inovativne pristope ter privzeto digitalen, hkrati pa bi bilo treba preprečevati prekomerno zakonsko urejanje in zmanjševati nepotrebno upravno breme, ne da bi to škodilo temeljnim zakonodajnim ciljem. Zaradi vse večje težnje nacionalnih vlad, da domnevnim nacionalnim interesom dajejo prednost, postaja enotni trg manj učinkovit in vse bolj razdrobljen. Naloga institucij EU je, da zagotovijo učinkovito izvajanje pravil EU ter hitro in uspešno ukrepajo proti državam članicam, ki pravil ne upoštevajo. Potreben je regulativni okvir, ki bo omogočal pravo ravnovesje med spodbujanjem inovacij in naložb na eni strani ter obvladovanjem najrazličnejših varnostnih pomislekov na drugi, da bi v celoti izkoristili inovacijski potencial Evrope na področju novih čistih tehnologij, si zagotovili prednosti prvega na trgu okolju prijaznejših tehnologij, neodvisnih od fosilnih goriv, ter postali bolj celostni ekosistem, kjer se predelovalna industrija in storitve vzajemno podpirajo.

6.7 Za močnejšo, preobrazbeno in konkurenčno industrijsko bazo so potrebne ogromne naložbe, ki bi jih bilo treba financirati, urejati in izvajati tako, da se ohrani celovitost enotnega trga in odpravijo vrzeli v rasti, produktivnosti in inovacijah med EU ter njenimi mednarodnimi partnerji in glavnimi tekmeci. Izvajati bi bilo treba učinkovito industrijsko politiko, ki bi na konkurenčen način razogljičila našo industrijo, razvijala konkurenčne prednosti EU na področju digitalnih in čistih tehnologij, diverzificirala in zaščitila strateške dobavne verige ter okrepila tehnološko in industrijsko bazo Evrope. Ta politika zahteva podporne ukrepe za pravični prehod, naložbe v sodobno javno upravo in storitve, infrastrukturo in kakovostne storitve splošnega pomena.

6.8 Javne in zasebne naložbe v državah članicah bi morale biti usmerjene v posodabljanje njihove infrastrukture. Za učinkovite javne naložbe EU ali posameznih držav članic je potrebno usklajevanje na vseh ravneh. Z okvirom ekonomskega upravljanja EU bi bilo mogoče ustvariti fiskalni manevrski prostor za naložbe, ki bi lahko nato privedle do inovativnih mehanizmov financiranja skupaj z zasebnim sektorjem, da bi se v celoti izkoristil potencial EU za podporo takšnim naložbam. V ta namen bi morda bolj ambiciozen okvir za trajnostno financiranje omogočil učinkovitejše usklajevanje zasebnih naložb s skupnimi cilji EU. Večja privlačnost alternativnih oblik financiranja, kot so platforme za posojanje, naložbeno množično financiranje, tvegani kapital in trgi obveznic, ter lahek dostop do njih bi pripomogla k financiranju ambicioznih inovacijskih in naložbenih projektov. Učinkovito delovanje finančnih trgov je ključno za prehod na podnebno nevtralno in vse bolj digitalno gospodarstvo, katerega zaščitni znak je trajnostna in vključujoča gospodarska rast.

6.9 Dokončanje unije kapitalskih trgov je odločilno za mobilizacijo virov za vlaganja v zeleno in digitalno preobrazbo ter za strateško avtonomijo EU. Bančna unija pa je nujna za resnično ekonomsko in monetarno unijo. Njeno dokončanje bi povečalo finančno stabilnost in odpornost gospodarstva EU.

6.10 Poleg tega opažamo velikanski korak naprej pri uporabi umetne inteligence, ki lahko prispeva k večji produktivnosti in izboljša modele organizacije dela, če se ustrezno upravlja na način, osredotočen na človeka.

6.11 EESO:

— poziva novi Evropski parlament in novo Komisijo, naj čim bolj izkoristita svoj mandat in uresničita svoje načrte za zaščito planeta, naložbe v trajnostno gospodarsko rast in konkurenčnost ter spodbudita suverenost EU na strateških področjih za blaginjo prihodnjih generacij in v skladu z medgeneracijsko pravičnostjo. Nadaljevati morata v smeri socialno pravičnega, zelenega, modrega in digitalnega prehoda ter inovacij in zagotavljati kakovostna delovna mesta in odpornost evropskega projekta;

— se zavzema za učenje iz izkušenj z instrumentom Next Generation EU ter sprejetje sedanjih predlogov in zavez glede novih lastnih virov za proračun EU, skupaj z naložbenim orodjem EU, ki bi omogočilo, da bi se nekatere kritične in strateške tehnologije, če je primerno, prenesle v javno upravljanje, pri čemer je treba zaščititi vse vlagatelje, tako javne kot zasebne;

— priporoča spodbujanje evropskega modela socialnega tržnega gospodarstva s podporo podjetništvu in inovacijam, naložbe v kakovostno izobraževanje, usposabljanje ter znanja in spretnosti, upoštevanje pravice do vseživljenjskega učenja, vključno s preusposabljanjem in izpopolnjevanjem, spodbujanje visokokakovostnih poklicnih kvalifikacij, ustvarjanje trajnostnih in kakovostnih delovnih mest, tudi v novih oblikah dela, spodbujanje sodelovanja med institucijami za izobraževanje in usposabljanje ter učinkovit dostop do kakovostnega usposabljanja za vse;

— priporoča okrepitev sedanjih pravil enotnega trga za novo dinamiko pri odpravljanju ovir za čezmejno mobilnost ljudi, blaga, storitev, kapitala in podatkov. To je zlasti pomembno, ker so krizno pogojene izjeme in upočasnitev odpravljanja ovir za prosti pretok v preteklih letih poslabšale enake konkurenčne pogoje na enotnem trgu;

— podpira ustvarjanje in razvoj MSP z uresničevanjem načela „najprej pomisli na male“, stabilnim zakonodajnim okvirom, racionalizacijo upravnih procesov za podporo tem podjetjem, enakimi konkurenčnimi pogoji na enotnem trgu in dostopom MSP do obnovljivih virov energije po sprejemljivih cenah;

— poziva k trdni industrijski strategiji za Evropo za izpolnitev cilja glede 90 % zmanjšanja CO_2 do leta 2040 in ohranitev visokokakovostnih delovnih mest v Evropi. Zato je nujno potreben obsežen akcijski načrt, kot je predlagani čisti industrijski dogovor v okviru zelenega dogovora EU, kar je strateška prednostna naloga za okrepitev in ohranitev trajnostne konkurenčnosti EU;

— priporoča ukrepe za oživitev kmetijskega sektorja EU in spodbujanje razvoja podeželja tako, da se poveča njegova privlačnost za mlade ter za mala, srednja ali družinska podjetja in kmetije, s čimer se prepreči beg z dežele. Kmete bi bilo treba podpreti z ustrezno financirano skupno kmetijsko politiko po letu 2027, ki bo zaščitila evropsko proizvodnjo hrane in omogočila njeno odpornost. Kmetovanje in živahne podeželske skupnosti bodo trajnostne le, če se bodo gospodarske, socialne in okoljske potrebe pokrivale na trajnostni način;

— podpira razvoj močne socialne ekonomije z izvajanjem priporočil Sveta, da se spodbudijo družbeno odgovorne poslovne prakse in javne koristi (načrt za socialno ekonomijo v EU iz Liègea);

— priznava, da podnebna kriza prinaša spremembo paradigme: zeleni, socialni in modri dogovor ter ustrezne programe EU je treba izvajati kot medsebojno povezana področja politike. Na ravni EU in nacionalni ravni je treba sprejeti ukrepe za predvidevanje posledic – in ocenjevanje stroškov – podnebnih sprememb (poplave, slaba pridelava, suše ipd.). Državljane je treba obravnavati kot aktivne udeležence in spodbujati njihovo vlogo proizvajalcev-odjemalcev energije v podnebnem prehodu;

— se zavzema za to, da bi bil prehod pravičen in pošten za vsakogar: napredovati je treba pri evropskem okviru politike za pravični prehod za premik k trajnostnemu in razogljičenemu gospodarstvu. Spremembe morajo koristiti vsemu prebivalstvu, nihče ne sme biti prezrt in temeljiti morajo na medgeneracijski koheziji ter solidarnosti; poudarja, da bi morale okvir politike za pravični prehod spremljati politike EU, ki bi podjetjem omogočale, da bi postala konkurenčna na pravičen način, močnejša in odpornejša ter bi v okviru socialnega dialoga prispevala k pravičnemu prehodu, ki se bo osredotočal na ljudi, prilagajal lokalnim razmeram, ščitil naravo in okolje ter izkoriščal priložnosti;

— pozdravlja odločitev o dodelitvi 86 milijard EUR za Socialni sklad EU za podnebje za obdobje 2026–2032. Za blažitev negativnih posledic podnebne krize, zlasti za najbolj ranljive, bi morali nameniti še dodatna sredstva iz Sklada EU za prilagajanje podnebnim spremembam, Kohezijskega sklada, Sklada za pravični prehod ter mehanizma za okrevanje in odpornost;

— poudarja, kako pomembno se je posvetovati z delavci za podporo preobrazbene razsežnosti strategije EU za varnost in trajnost, pri čemer je treba tudi predvideti učinke prelomnih tehnologij, kot je umetna inteligenca. Za pravični prehod v svetu dela bi morali imeti socialni partnerji na vseh ravneh na voljo učinkovite posvetovalne mehanizme in ustrezen okvir, vključno s socialnim dialogom in kolektivnimi pogajanji, ki jih mora spremljati učinkovit civilni dialog z ustreznimi akterji;

— meni, da je treba za dodatno usklajevanje in odpravo čezmejnih ovir sprejeti nadaljnje korake za razvoj učinkovite, celostne unije kapitalskih trgov ter popolnoma delujoče bančne unije, ki bi vključevala vse države članice. Hkrati je treba ohraniti trdno ureditev in nadzor za finančno stabilnost, zaščito potrošnikov, vlagateljev in varčevalcev ter za trden enotni trg.

7. **Socialna razsežnost varnosti: zaposlovanje, znanja in spretnosti ter pravični prehod**

7.1 V izjavi iz La Hulpe, ki je bila sprejeta 16. aprila 2024 med belgijskim predsedovanjem Svetu EU, je poudarjeno, da mora Evropska unija zdaj, v času mnogih izzivov, bolj kot kdaj koli prej slediti svojim temeljnim vrednotam enakosti in družbenega napredka. To je stališče, ki ga izrecno zastopa tudi EESO. ([2])

7.2 Glede na podnebne in demografske spremembe, digitalni in zeleni prehod ter svetovne gospodarske in varnostne izzive bi morala socialna razsežnost EU omogočati, da se varnostna agenda umesti v okvir močno konkurenčnega socialnega tržnega gospodarstva, trajnostne rasti in polne zaposlenosti, cilj pa bi morala biti navzgor usmerjena konvergenca življenjskih in delovnih pogojev.

7.3 Naložbe v varnost in obrambo niso učinkovite, če je družba razklana. Socialna razsežnost naložb in reform bi morala biti sestavni del varnostne agende. Gospodarski in družbeni model EU, ki kot krovni okvir politike ostaja umeščen v Agendo ZN za trajnostni razvoj, bi moral zagotavljati, da enotni trg, ki je neločljivo povezan z enotno valuto, koristi vsem na pravičen in uravnotežen način.

7.4 Ob začetku novega zakonodajnega obdobja mora EU obravnavati nujne izzive na socialnem področju. Po mnenju EESO se je treba prednostno posvetiti tistim, ki bi lahko škodili različnim elementom varnostne agende, pa tudi tistim, ki se hkrati dotikajo vseh.

7.5 Revščina in socialna izključenost se med starostnimi skupinami močno razlikujeta, najbolj pa prizadeneta otroke in starejše. Energetska revščina se je povečala zaradi naraščajočih življenjskih stroškov, kar pomeni, da je tudi cenovno dostopnih stanovanj manj. V državah, kjer plače niso sledile inflaciji, se je zaradi usihanja kupne moči povečala revščina zaposlenih. To povečuje neenakosti med ljudmi in razkol v družbi.

7.6 Zeleni in digitalni prehod ustvarjata nova delovna mesta in zahtevata nova znanja ter spretnosti, vendar delavcem prinašata tudi negotovost, saj morajo izpolniti te nove zahteve. Socialni dialog, s katerim bi lahko podprli delavce in podjetja pri predvidevanju sprememb, je v nekaterih državah članicah šibek zaradi slabega pokritja s kolektivnimi pogajanji. Pomanjkanje delovne sile je posledica demografskega razvoja, premajhne privlačnosti nekaterih gospodarskih panog, tudi zaradi slabih delovnih pogojev, tehnološke preobrazbe, novih delovnih mest v okviru zelene in digitalne preobrazbe ter pomanjkanja znanja in spretnosti, povezanih s trgom dela.

7.7 Med jedrom in obrobjem enotnega trga ter med mestnimi in podeželskimi območji prihaja do razlik, ki jih lahko odmiki v dinamiki plač še zaostrijo. Podeželska območja so ključna za ekonomsko in socialno kohezijo, kmetijstvo in trajnostne prehranske sisteme.

7.8 Zdravje in varnost delavcev sta še naprej izziv, zlasti v zvezi z nesrečami pri delu in boleznimi. Uporaba najboljših tehnologij lahko prispeva k preventivnim ukrepom, ki izboljšajo delovno okolje.

7.9 Brezposelnost in izključenost žensk sta v nekaterih državah dosegli dramatičen obseg. Glede enakih možnosti moških in žensk je bil dosežen napredek, na vodilnih mestih pa stanje še zdaleč ni zadovoljujoče. Diskriminacija je kljub pravnemu okviru EU še vedno prisotna in prizadene nekatere skupine, kot so mladi, invalidi, delavci z migrantskim ozadjem in skupnosti LGBTIQ+ oseb. Starajoče se prebivalstvo potrebuje oskrbo, da bi ljudje lahko živeli dostojanstveno.

7.10 Politike za socialne naložbe lahko, če so pravilno zasnovane, pozitivno vplivajo na gospodarsko rast, produktivnost ter vključujočo in trajnostno konkurenčnost, kar je ključno za ohranitev dobrih delovnih mest v Evropi. ([3]) Te politike so del rešitve za zgoraj opisane izzive. EU in njene države članice bi morale še naprej izvajati reforme in politike v okviru evropskega stebra socialnih pravic kot skupno politično zavezo.

([2]) UL C, C/2024/4056, 12.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4056/oj.

([3]) Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Spodbujanje dolgoročne vključujoče rasti z reformami in naložbami (UL C, C/2024/3378, 31.5.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/3378/oj), in Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora a) Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – 30. obletnica enotnega trga [COM(2023) 162 final] b) Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Dolgoročna konkurenčnost EU: pogled v obdobje po letu 2030 (UL C, C/2024/4056, 12.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4056/oj).

7.11 Za obravnavo zgoraj opisanih izzivov bi bilo treba ob upoštevanju načel subsidiarnosti in sorazmernosti uporabiti različne instrumente EU, da bi nastala povezana družba, ki EU, njenim državljanom in njenemu gospodarstvu prinaša večjo raven varnosti.

7.12 Socialne politike bi bilo treba podpreti z boljšo uporabo programov kohezijske politike, vključno z Evropskim socialnim skladom plus, ki bi ga bilo treba nadgraditi s političnimi pobudami, financiranimi z nacionalnimi in sofinanciranimi z zasebnimi sredstvi. Ključen je celovit, usklajen in povezan politični pristop na ravni EU. To bi lahko vključevalo proračun EU, ki bi bolje ustrezal socialnim zahtevam in bi se ga izvrševalo na podlagi reformiranega evropskega semestra ter okvira za socialno konvergenco v skladu z zdravo gospodarsko, socialno in finančno politiko.

7.13 Sistemi socialne zaščite in socialne politike državam članicam omogočajo izpolniti njihove socialne obveznosti in zaveze glede človekovih pravic. Družbeni model je tisto, zaradi česar je EU edinstvena in v čemer se v pozitivnem smislu razlikuje od tekmecev. Namen evropskega stebra socialnih pravic je povečati socialno kohezijo in se učinkovito boriti proti revščini, kar potrjuje, da so socialne pravice sestavni del politik EU ter da je steber jasno povezan z drugimi instrumenti EU, ko gre za socialne izdatke. To povezavo med stebrom in procesom evropskega semestra bo treba nujno krepiti za spremljanje napredka ter za ustrezno financiranje in izvajanje socialnih politik.

7.14 Z revidiranimi pravili v okviru reforme ekonomskega upravljanja je treba podpreti strukturne reforme in javne naložbe, ki spodbujajo rast, ter v državah članicah povečati odgovornost za načrte. Ta pravila ne smejo zmanjšati javnih izdatkov za ključne storitve, na primer v zdravstvu, izobraževanju in sodstvu, ali negativno vplivati na njihovo kakovost in vključevalnost. Za preprečitev morebitnih negativnih posledic, stabilizacijo socialnih izdatkov in okrepitev naložb je ključnega pomena fiskalni manevrski prostor EU. Z naložbami EU bi bilo treba financirati tudi evropske javne dobrine; nekatere od njih so bile že opredeljene. Dobro zasnovane socialne naložbe in reforme imajo lahko precejšnje koristi z vidika gospodarske rasti, saj vplivajo na ljudi in produktivnost, vključno z večjimi inovativnimi zmogljivostmi, prevzemanjem novih tehnologij in možnostmi za zaposlitev. Hkrati morajo vlade držav pregledati sisteme socialne zaščite in jim nameniti zadostna sredstva na področjih, kjer je socialna podpora najbolj potrebna. Za socialno infrastrukturo in omrežja, zlasti če so povezana s socialno zaščito, je potrebno ustrezno financiranje.

7.15 Zato morajo vlade nujno sprejeti jasno stališče o usklajevanju nacionalnih sistemov obdavčitve, da bi preprečile erozijo davčne osnove, se borile proti davčnemu dampingu in izogibanju davkom ter v celoti izkoristile višje prihodke od davkov za povečanje lastnih virov EU za gospodarske naložbe ter socialno in teritorialno kohezijo.

7.16 Socialni dialog na vseh ravneh je lahko ključnega pomena za krepitev rasti, produktivnosti, zaposlovanja in konkurenčnosti evropskih podjetij na svetovnih trgih, hkrati pa lahko pomaga izboljšati delovne pogoje in blaginjo delavcev. Večja pokritost z učinkovitim socialnim dialogom, vključno s kolektivnimi pogajanji, ostaja izziv tako za socialne partnerje kot države članice.

7.17 Krepitev socialnega in civilnega dialoga je izredno nujna, če želimo, da bodo ljudje aktivno sodelovali pri upravljanju sedanjih velikih prehodov. Socialni dialog utira pot kolektivnim pogajanjem, pravici delavcev do obveščanja in posvetovanja z njimi ter njihovi večji udeležbi v skladu z nacionalnimi zakoni in prakso. Takšni instrumenti so nujni za prilagajanje delovnih mest novim tehnologijam, digitalizaciji in umetni inteligenci ter za posodobitev delovnih pogojev in pravic delavcev, kar lahko vključuje tudi sedanjo razpravo v institucijah EU o pravici do odklopa.

7.18 EESO:

— poziva Evropsko komisijo, naj spremlja izvajanje vseh sedanjih pobud in naj po potrebi predstavi nove zakonodaje in nezakonodajne pobude;

— poudarja, da bi bilo treba evropski steber socialnih pravic še naprej uporabljati za usmerjanje dela za izboljšanje socialne kohezije in delovnih pogojev, hkrati s prizadevanji za izvajanje akcijskega načrta za evropski steber socialnih pravic ter ciljev za leto 2030 glede zaposlovanja, izobraževanja, znanj in spretnosti ter revščine;

— poziva Evropsko komisijo, naj spremlja rešitve, ki so že predvidene v zakonodaji EU in nacionalni zakonodaji na področju zdravja, varnosti, delovnih organizacij in delovnih pogojev med prilagajanjem umetni inteligenci ter naj poskrbi, da se bo uporabljal pristop, usmerjen v človeka (na primer algoritemsko upravljanje);

— poziva Evropsko komisijo, naj seznanja z rezultati evropskega socialnega dialoga in podpre njegovo izvajanje na nacionalni ravni; ugotavlja, da bi bil okvir za socialno konvergenco evropskega semestra s tega vidika koristen;

— poziva institucije EU, naj priznajo in cenijo organizacije civilne družbe kot ključne akterje pri oblikovanju in izvajanju pravičnega prehoda. Te organizacije s sodelovanjem z lokalnimi oblastmi in s svojo sposobnostjo, da politične teme približajo skupnosti, pomagajo podpirati najbolj ranljive in tiste, ki se slabše prilagajajo spremembam;

— poziva institucije EU, naj v naslednjem večletnem finančnem okviru razmislijo o ustreznih finančnih instrumentih za socialne naložbe, usmerjene v prihodnost, ki bi bili povezani tudi z izpolnjevanjem potrebe po evropskih javnih dobrinah, kot so varnost (na primer v prehranskih sistemih, na področju vode, oskrbe z energijo in distribucije, raziskav in razvoja, dostopa do informacij in strateške infrastrukture), zdravje, izobraževanje in blaginja;

— poziva institucije EU, naj na podlagi izkušenj s programom SURE (evropski instrument za začasno podporo za ublažitev tveganj za brezposelnost v izrednih razmerah) ocenijo potrebo po finančnem instrumentu, s katerim bi stabilizirale socialne izdatke držav članic v primeru zunanjih ekonomskih šokov;

— poziva Evropsko komisijo, naj spremlja in oceni strategijo EU za enakost spolov, ki se bo zaključila leta 2025, in naj začne nujno pripravljati novo;

— poziva Evropsko komisijo, naj oceni tudi rezultate drugih strategij za enakost in sprejme ustrezne ukrepe za nadaljnjo izgradnjo Unije enakosti. V ta namen bi lahko oblikovala generalni direktorat za enakost;

— poziva k izboljšanemu jamstvu za mlade in podobnih programov, kot je pobuda ALMA *(Aim, Learn, Master, Achieve)*, ki mladim ponujajo priložnosti za delo, tudi tistim, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljajo (NEET), ter k ukrepom za krepitev drugih programov za obravnavanje dolgotrajne brezposelnosti. Oceniti je treba evropsko jamstvo za otroke, da bi se lahko spremljal napredek pri izvajanju njegovih ciljev;

— poziva institucije EU in države članice, naj za obvladovanje demografskih izzivov sprejmejo usmerjene ukrepe za povečanje delovne sile. Cilj je stabilno zaposlovanje, ki ga podpirajo aktivne politike trga dela in socialni dialog. EESO bo skrbno spremljal pobudo na evropski ravni o prepovedi neplačanih in navideznih pripravništev;

— poziva k strategijam za zdravje in varnost pri delu, katerih namen bi bil popolnoma preprečiti smrtne primere in nesreče na delu ter okrepiti boj proti poklicnim boleznim. Preventivne ukrepe bi bilo treba izboljšati z uporabo novih tehnologij, tudi umetne inteligence. V strategijah bi bilo treba obravnavati tudi morebitna tveganja digitalnih in demografskih izzivov na delovnem mestu, kakor tudi zaščito delavcev pred izpostavljenostjo patogenim ali nevarnim snovem ter psihosocialnim tveganjem;

— poziva države članice, naj pravilno izvajajo direktivo o ustreznih minimalnih plačah, ki naj bi ravno tako mobilizirala socialni dialog in kolektivna pogajanja na vseh ravneh. To bo pomagalo podpreti delavce in podjetja, zlasti MSP, ter predvideti spremembe, ki jih povzročata zeleni in digitalni prehod in so izziv za socialne partnerje v mnogih državah, ko gre za pokritje s kolektivnimi pogajanji;

— se seznanja s pozivom v okviru pobude *Vaša Evropa, vaš glas!* (YEYS) ([4]) k uvedbi posebnih smernic za obdavčitev blaga in storitev, kot so luksuzne dobrine, ki škodljivo vplivajo na podnebje. Prihodke iz teh davkov bi bilo treba uporabiti za financiranje podnebju prijaznih pobud in ukrepov, s čimer bi se podprla zaveza EU trajnostnemu in zelenemu gospodarstvu.

8. **Zdravje in dostojni življenjski pogoji: trdna socialna razsežnost**

8.1 Po pandemiji COVID-19 mnoge skrbita energetska kriza, ki jo je povzročila ruska agresija na Ukrajino, in posledična visoka inflacija. Stopnja revščine se v nekaterih državah zmanjšuje, v drugih, zlasti na oddaljenih območjih, pa se je povečala absolutna revščina med starejšimi in ženskami. Storiti je treba veliko več za uresničitev cilja Evrope, da bi 25 milijonov ljudi do leta 2030 rešili revščine, vključno z bojem proti sistemski revščini ter revščini otrok in zaposlenih.

([4]) Vaša Evropa, vaš glas! (YEYS) je letni dogodek za mlade v EESO. Pet ključnih priporočil v okviru tega dogodka, ki so jih oblikovali in o njih glasovali mladi, je predstavljenih v zbirnem poročilu.

8.2 Za soočenje s sedanjimi in prihodnjimi socialnimi izzivi na podlagi Agende ZN za trajnostni razvoj potrebujemo obnovljeno socialno pogodbo za Evropo, ki bi zaščitila socialne pravice, enakost spolov ter boljše življenjske in delovne pogoje. Hkrati se je treba boriti proti revščini in socialni izključenosti ter okrepiti navzgor usmerjeno konvergenco v EU. ([5])

8.3 EESO poudarja, da je treba vidik invalidnosti dosledno vključevati v vse politike, programe in strategije EU. To vključuje tudi enak dostop do izobraževanja, zaposlovanja in socialnih storitev za vse invalide. Oblikovati bi bilo treba politike za odpravo ovir in spodbujanje polnega vključevanja invalidov v vse vidike družbe, kar bi prispevalo k bolj vključujoči in pravični EU.

8.4 Zaradi demografskih sprememb, nizke stopnje rodnosti in starajočega se prebivalstva se bo v Evropi povečalo povpraševanje po visokokakovostnem zdravstvenem varstvu in socialnih storitvah, ki morajo biti dostopni vsem. Sistemi socialne zaščite morajo postati vzdržni, da bodo koristni tudi za prihodnje generacije. Vlagati je treba v strukture kvalifikacij in v to, da bi bile na voljo učinkovite javne storitve in uprave z zadostnim številom motiviranih, ustrezno plačanih in dobro kvalificiranih ter usposobljenih zaposlenih na vseh ravneh.

8.5 V lièški deklaraciji belgijskega predsedstva Sveta je priznan pomen cenovno dostopnih, dostojnih in trajnostnih stanovanj za vse. EESO poziva k platformi EU za podporo nacionalnim, regionalnim in lokalnim partnerstvom s ciljem odpraviti izključenost pri dostopu do stanovanj.

8.6 Evropska zdravstvena unija naj bi omogočila cenovno in sicer dostopno, kakovostno preventivno in kurativno zdravstveno varstvo. Vzpostavljena je bila po pandemiji COVID-19 in vključuje pripravljenost na krizo, obsežen pristop k duševnemu zdravju, boj proti raku ter strateško avtonomijo in reformo farmacevtske zakonodaje. Strateška agenda EU za obdobje 2024–2029 mora biti osredotočena na zdravje. Temeljiti mora na napredku, doseženem v prejšnjem obdobju, hkrati pa jo je treba razširiti, med drugim za prednostno obravnavo redkih bolezni in njihovih posledic ter za krepitev sodelovanja za preprečevanje razdrobljenosti nacionalnih zdravstvenih sistemov in razlik med njimi.

8.7 EESO:

— poziva k ukrepom v zvezi s cilji trajnostnega razvoja in k obsežni strategiji EU za boj proti revščini, ki mora vključevati usklajena prizadevanja vseh držav članic za zmanjšanje tega pojava. V strategiji bi bilo treba obravnavati takojšnje potrebe, pa tudi sistemska vprašanja, kot sta dohodkovna neenakost in slab dostop do socialnih storitev. Uskladiti bi jo bilo treba z evropskim stebrom socialnih pravic in vanjo vključiti primere dobre prakse iz držav članic za učinkovito in trajnostno zmanjšanje revščine v vsej EU.

— podpira imenovanje komisarja, pristojnega za stanovanja, s posebnim portfeljem in ustreznim generalnim direktoratom, ter sprejetje celostnega pristopa v obliki evropskega akcijskega načrta za socialna stanovanja za obvladovanje stanovanjske krize. S tem akcijskim načrtom bi bilo treba mobilizirati financiranje v naslednjem večletnem finančnem okviru ter vsem zagotoviti cenovno dostopna, dostojna in trajnostna stanovanja. V stanovanjskih politikah bi bilo treba poseben poudarek nameniti potrebam ranljivih skupin, vključno s starejšimi, invalidi in družinami z nizkimi dohodki;

— poudarja, da oskrba z energijo spada torej med storitve splošnega pomena. Z zakonodajnim okvirom EU bi bilo treba v skladu z energetsko unijo vzpostaviti pogoje za okolju prijazno, cenovno in sicer dostopno ter zanesljivo oskrbo z energijo;

— poziva Komisijo, naj v novem mandatu izvaja strategijo za pravice invalidov skupaj s trdno agendo na tem področju. V ta namen bi morala pripraviti akcijski načrt s pobudami za politike, programe in zakonodajno delo, v katerem bi si morala prizadevati za vključevanje in enako obravnavo invalidov v skladu s Konvencijo ZN o pravicah invalidov;

— poziva, naj se s pristopom „eno zdravje“ ohranja blaginja državljanov in naj se zaščitijo dostop do vode, prehranska varnost in suverenost, trajnostno zdravstveno varstvo in socialne storitve kot javne dobrine;

([5]) Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu – Poročilo o strateškem predvidevanju za leto 2023 – Trajnostnost in blaginja ljudi v središču odprte strateške avtonomije Evrope (UL C, C/2024/4057, 12.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4057/oj).

— priznava pomen svobodnih poklicev, MSP, drugih akterjev in organizacij civilne družbe za to, da bi lokalne skupnosti postale odpornejše, pravičnejše, bolj zdrave, trajnostne in socialno pravične; poudarja, da je aktivno ohranjanje okolja ključno za trajnostno prihodnost;

— poudarja, da zdravstvena politika ne obstaja v vakuumu, ravno nasprotno, je kritični sektor za gospodarstvo EU, poleg energije, prehranske varnosti in tehnologije. Zdravstveno varstvo bi bilo treba zato vrednotiti kot javno socialno naložbo, ne pa kot strošek. Potrebna so prizadevanja za pospešitev naložb v preprečevanje in dolgoročno vzdržnost zdravstvenega varstva v skladu z zasnovo „pravica do zdravja“, ki je bila prednostno omenjena na Konferenci o prihodnosti Evrope;

— poziva EU, naj nujno ukrepa za uresničitev popolnoma delujoče evropske zdravstvene unije in naj obsežno vlaga v sodelovalne projekte medicinskih raziskav, kot v odzivu na pandemijo COVID-19; poziva jo tudi, naj sprejme akcijski načrt za redke bolezni in naj v evropskem zdravstvenem jamstvu določi pravico državljanov do kakovostnega ter cenovno in sicer dostopnega zdravstvenega varstva;

— poudarja, da je potrebna sprememba paradigme za priznanje vrednosti oskrbe za naše družbe na temelju evropske strategije oskrbe; poziva k sprejetju evropskega jamstva za oskrbo, ki bi omogočalo dostop do cenovno sprejemljive in visokokakovostne nege za vse, ki jo potrebujejo. S tem jamstvom bi morali ti ljudje dobiti večjo odgovornost, hkrati pa bi bilo treba podpreti njihove oskrbovalce, med drugim odpraviti breme neplačane nege, ki jo opravljajo ženske;

— poziva tudi k dopolnilnemu financiranju EU za podporo državam članicam pri širitvi in izboljšanju storitev oskrbe in njihove razpoložljivosti. Naložbe v skrbstveno ekonomijo so ključne za izboljšanje kakovosti življenja vseh, zlasti najbolj ranljivih;

— priznava vrednost oskrbe in dela na tem področju v naši družbi, pa tudi potencial skrbstvene ekonomije za ustvarjanje kakovostnih delovnih mest ter dostojnih delovnih pogojev za oskrbovalce, vključno z delavci v gospodinjstvu. Sprejeti je treba ukrepe, da bi privabili nove delavce v sektor zdravstvenega varstva, ter vlagati v izobraženo, kvalificirano in motivirano delovno silo z uravnoteženo zastopanostjo spolov, ki jo družba močno ceni in je ustrezno plačana. Ti ukrepi bodo ključni za odporno in kakovostno zdravstveno varstvo v državah članicah;

— poudarja, da je treba napredovati v smeri strategije za dostojno staranje in medgeneracijsko solidarnost ter poziva k evropski strategiji za starejše;

— se seznanja s pozivom v okviru pobude YEYS k standardizirani skupni strategiji o spolnih in reproduktivnih pravicah v EU. S to strategijo bi bilo treba vsem zajamčiti dostop do obsežnih zdravstvenih storitev na področju spolnosti in reprodukcije, spodbujati enakost spolov in ščititi temeljne pravice.

9. **Udeležba državljanov, stabilen državljanski prostor in smiseln civilni dialog**

9.1 Udeležba je ključen element evropske demokracije in pogoj za zaupanje ter legitimnost politik EU v očeh državljanov. Zasnova participativne demokracije je zapisana v členu 11 Pogodbe o Evropski uniji (PEU), ki določa, da imajo državljani pravico sodelovati v demokratičnem življenju Unije ter da morajo institucije izvajati čim obsežnejša posvetovanja in sprejemati čim bolj pregledne odločitve.

9.2 Državljani so na Konferenci o prihodnosti Evrope izrazili dvom o postopkih odločanja v EU in pozvali k večji prožnosti pri sprejemanju odločitev in ukrepov, zlasti glede na pereče svetovni izzive.

9.3 Prizadevanja za to, da imajo vsi ljudje vseh starosti možnost udeležbe v državljanskem življenju in prispevanja k njemu, so ključna za razvoj tako državljanske odgovornosti kot verodostojnosti demokratičnega procesa. Mladi lahko v trdnem sistemu strukturiranega sodelovanja z s svojo inovativnostjo, sodelovanjem in predanostjo pomagajo oblikovati prihodnost EU. Neodvisne, svobodne in reprezentativne organizacije civilne družbe so jamstvo za demokratične družbe in morajo imeti ključno vlogo pri razvoju, izvajanju in spremljanju politik EU. Usmerjajo kolektivna prizadevanja, s čimer dopolnjujejo oblike neposredne državljanske udeležbe za posredovanje stališč posameznikov, ter nevtralizirajo morebitne poskuse držav članic, da bi zatrle državljanski prostor.

9.4 Organizacije socialnih partnerjev so bistveni del organizirane civilne družbe. Vendar imajo priznani socialni partnerji posebno vlogo pri oblikovanju gospodarskih politik, politik trga dela in socialnih politik, ki spodbujajo navzgor usmerjeno konvergenco življenjskih in delovnih pogojev v vseh državah članicah. To značilnost, ki se razlikuje od civilnega dialoga, bi bilo treba v celoti priznati ter ohranjati v strukturah in postopkih socialnega dialoga na vseh ravneh.

9.5 EESO z zaskrbljenostjo opaža razvoj v nekaterih državah članicah, ki je privedel do krčenja prostora za organizacije civilne družbe, čeprav so ključne za obrambo temeljnih pravic in svoboščin ter za boj proti naraščajočemu valu populizma. EU se mora še naprej zoperstavljati takšnemu razvoju. V ta namen mora uporabiti postopek iz člena 7 in zamrzniti evropska sredstva za države članice, ki ne spoštujejo pravne države, neodvisnost sodnega sistema ali temeljnih pravic, kot je svoboda združevanja ali izražanja, ali omejujejo svobodo tiska in medijev, da bi vplivale na javno razpravo. Diskriminatorne družbe niso združljive z EU, ki si prizadeva za uravnoteženo gospodarsko blaginjo, socialni napredek in vključevanje.

9.6 Državljani niso še nikoli tako jasno povedali, kaj si želijo. Pri odločanju v EU je treba prisluhniti njihovim stališčem s participativnimi orodji in orodji e-demokracije, kot so evropska državljanska pobuda, državljanski forumi in črpanje političnih idej iz množic.

9.7 Evropa mora biti varen in spodbujevalen čezmejni prostor za civilno družbo, tudi subjekte socialne ekonomije. V vseh državah članicah bi bilo treba podpirati in spodbujati strukturiran civilni dialog na vseh ravneh upravljanja.

9.8 Zato bi bilo treba okrepiti mehanizme civilnega dialoga, da bi bil strukturiran in smiseln ter bi upošteval strokovno znanje civilne družbe. Sedanje *ad hoc* in razdrobljene ureditve niso primerne in so preveč odvisne od dobre volje ter pobud vpletenih posameznikov in služb.

9.9 EESO ima kot institucionalni glas organizirane civilne družbe v EU osrednjo vlogo pri spodbujanju trdnega državljanskega prostora in smiselnega civilnega dialoga. S svojim obsežnim strokovnim znanjem in dolgoletnimi izkušnjami je nepogrešljiv most med institucijami EU ter različnimi organizacijami civilne družbe, s čimer skrbi za to, da so njihova stališča upoštevana v postopkih odločanja. Njegov edinstveni položaj mu omogoča spodbujanje participativne demokracije ter zavzemanje za vključevanje različnih akterjev v proces oblikovanja politik EU. S tem, da deluje kot platforma za doseganje soglasij in za dialog, podpira razvoj vključujočih politik, ki upoštevajo potrebe in želje državljanov, s tem pa povečuje legitimnost in učinkovitost upravljanja EU.

9.10 EESO zato:

— poziva k strukturirani podpori vlogi organizacij civilne družbe pri izgradnji odpornih družb v okviru civilnega in socialnega dialoga ter priznava, da so te organizacije in njihove lokalne pobude osrednjega pomena pri spodbujanju odpornih, enakopravnih in trajnostnih družb. Ne smejo biti izključene iz odločanja o politikah EU, prihodnosti Evrope ali njenih ljudeh. Skrbeti je treba za odprt, pregleden in reden dialog s predstavniškimi združenji in civilno družbo. ([6]) Za učinkovito izvajanje člena 11 PEU morajo vse institucije EU uporabljati standarde glede civilnega dialoga; ([7])

— poziva institucije EU, naj prevzamejo vodilno vlogo in razvijejo strategijo za civilno družbo ([8]) z jasnim akcijskim načrtom; poleg tega poziva k letnemu civilnemu dialogu ali pregledu stanja glede državljanskega prostora, ([9]) da se ugotovi, ali so bili upoštevani prispevki, ki so jih dale organizacije civilne družbe med posvetovanji. Ta pregled bi se lahko uporabil za pripravo dvoletnih poročil o civilnem dialogu za njegovo oceno ter oceno učinkovitosti organizacij civilne družbe; ([10])

([6]) Pogodba o Evropski uniji (PEU), člen 11(2).
([7]) Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Krepitev civilnega dialoga in participativne demokracije v EU: pot naprej (UL C, C/2024/2481, 23.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2481/oj) (točki 1.6 in 5.4).
([8]) Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Krepitev civilnega dialoga in participativne demokracije v EU: pot naprej (UL C, C/2024/2481, 23.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2481/oj) (točka 5.1).
([9]) Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Krepitev civilnega dialoga in participativne demokracije v EU: pot naprej (UL C, C/2024/2481, 23.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2481/oj) (točka 1.10).
([10]) Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Krepitev civilnega dialoga in participativne demokracije v EU: pot naprej (UL C, C/2024/2481, 23.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2481/oj) (točka 1.10).

— poziva k ukrepom za opolnomočenje mladih kot nosilcev bolj trajnostne prihodnost EU in priznava, da so izzivi, kot so podnebne spremembe, digitalni prehod in demografski premiki, za mlade prednostna naloga in priložnost, da usmerjajo spremembe v EU. Dati jim je treba prostor za strukturno sodelovanje in poudarjati, da lahko s svojo inovativnostjo, sodelovanjem in predanostjo oblikujejo prihodnost EU;

— meni, da je pomembno priznati in ceniti pomembno vlogo civilne družbe pri izvajanju mnogih ključnih vidikov oblikovanja politik EU, vključno z evropskim stebrom socialnih pravic. Civilna družba je bistvenega pomena pri ohranjanju edinstvenega družbeno-gospodarskega modela EU in spodbujanju trajnostne rasti, socialne kohezije in vključevanja;

— meni, da je treba prostovoljstvo priznati in ceniti kot bistven izraz aktivnega državljanstva. Sprejeti je treba ukrepe za priznanje in podporo prostovoljstva kot oblike državljanskega delovanja, ki spodbuja državljansko udeležbo in participativno demokracijo, tudi z razglasitvijo leta 2025 za evropsko leto prostovoljstva;

— priznava zahtevo v okviru YEYS za spodbuditev udejstvovanja in zastopanosti mladih v postopkih odločanja EU ter za uvedbo kvote mladih za volitve v Evropski parlament. S tem bi bili mladi neposredno vključeni v oblikovanje prihodnosti Evrope, kar bi spodbudilo bolj vključujoč in predstavniški demokratični proces;

— popolnoma podpira priporočilo YEYS glede trdnega pravnega okvira za družbene medije za obravnavo in zmanjšanje polarizacije in dezinformacij. Ta okvir bi moral biti namenjen ohranjanju demokratičnih procesov in zaščiti ljudi pred škodljivimi vsebinami ter pravični in informirani javni razpravi v vsej EU.

9.11 Naša vloga je, da poskrbimo, da bodo vse organizacije civilne družbe v tem zakonodajnem obdobju institucij EU lahko izrazile svoja stališča in izpolnile svojo legitimno nalogo v dobro vseh.

V Bruslju, 18. septembra 2024

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Oliver RÖPKE